

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Таран Олени Вікторівни на дисертаційне дослідження Скічко Ірини Анатоліївни «Доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності», на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Права і свободи людини і громадянина в загальноправовому розумінні, перш за все потребують системного забезпечення тими суб'єктами до кола повноважень котрих віднесено такі функції та обов'язки. В умовах широкомасштабного вторгнення російських загарбників на незалежні території України та спроби окупації відповідних територій держави, системним стало явище колабораційної діяльності.

Зміст і сутність такого кримінального правопорушення в загальноправовому розумінні полягає в прихованій інтеграції суб'єкта його вчинення до певного соціального простору в межах України й здійснення, згодом, низки дій, що спрямовані на публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

Стратегічне визнання пріоритету національної безпеки України зумовлює актуальність проблемних питань, пов'язаних зі здійсненням досудового розслідування відповідних діянь, що кримінальним законом характеризуються як кримінально карані та протиправні й такі, за які настає кримінальна відповідальність.

Саме тому, дисертаційне дослідження Скічко Ірини Анатоліївни на тему «Доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності», мета якого полягає в розробленні на підставі теоретичних положень і

криміналістичної характеристики практичних рекомендацій щодо доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності, є своєчасним, актуальним і важливим у контексті оптимізації функціонування відповідного інституту права не лише крізь призму відсутності наукових поглядів щодо окремих елементів, а й контексті динамічного його функціонування та системних змін.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Автором підкреслюється, що теоретичний та практичний унесок вчених і дослідників є неоціненним і суттєво оптимізував функціонування інституту доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності, у той же час, на сьогоднішній день, з урахуванням стрімких реформаційних процесів, європейської інтеграції та адаптації вітчизняної системи права до європейських стандартів правоохорони та правосуддя питання здійснення досудового розслідування щодо діянь, які мають ознаки колабораціонізму є нагальним і необхідним.

Деякі питання цього наукового напрямку та пов'язаних із ним досліджували такі вітчизняні дослідники з галузі кримінального процесу, як: І. Вигівський, О. Галаган, Р. Довбаш, В. Дрозд, І. Доронін, І. Дубівка, Р. Дударець, С. Заїка, В. Зарубей, Т. Зелькіна, Я. Конюшенко, М. Кулик, В. Луговий, М. Макаров, О. Мельник, А. Мосейко, Р. Нецов, М. Никоненко, Д. Письменний, О. Старенький, О. Татаров, О. Таран, С. Трач, Л. Удалова, А. Форостяний, О. Хабло, О. Хахуцяк, М. Цуцкірідзе, С. Чернявський, Р. Чорний, О. Чуваков, А. Швед, А. Шевчишен, Д. Шумейко та інші.

Ключові положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів і семінарів.

Змістовний аналіз наукових публікацій, що видані автором в установленому стандартами й вимогами до такого виду й типу наукових робіт свідчить про те, що відповідні висвітлені в них науково-теоретичні та прикладні положення цілком висвітлюють загальні рекомендації

дисертаційного дослідження відповідно до його структури та мають комплексний характер і глибокий рівень науково-практичного опрацювання.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Новизна положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є першим новітнім дослідженням доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності з виокремленням основних проблемних питань та наданням пропозицій щодо їх врегулювання котрі полягають в формуванні теоретичних та практичних висновків.

У дисертації було аргументовано також деякі положення, що становлять наукову новизну, а саме, вперше автором указується: розроблено криміналістичне розуміння особи-колабораціоніста як громадянина України, віком від 14 до 80 років, що має спроможність продукувати певного роду та контексту інформацію, що за своєю сутністю та змістом суперечить основам державного ладу України, її територіальної цілісності, а також може займати конкретну посаду, пов'язану з публічною чи науково-педагогічною (педагогічною) діяльністю; сформульовано криміналістичний зміст такого поняття як «колабораційна діяльність», котре розділяється на соціально-політичний, правовий і військовий зміст, що у синергії, за результатами реалізації (або ж замаху на неї) призводять до злочинного результату визначеного Кримінальним кодексом України та потребують не просто доказування, а взаємопов'язання між собою, установлення приналежності до конкретної особи, що їх вчинила та притягнення такої особи до кримінальної відповідальності; обґрунтовано зміст, сутність і алгоритм проведення огляду, обшуку й допиту у досудовому розслідуванні колабораційної діяльності в обставинах коли особа-колабораціоніст перебуває на непідконтрольній Україні території, що в свою чергу зумовлює необхідність залучення додаткових сил і засобів із числа оперативних підрозділів, а також здобутків технологічного прогресу, до проведення відповідних слідчих (розшукових) дій.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Визначаючи завдання дисертаційного дослідження в межах окресленої мети, автор підходить до їх деталізації суттєво та логічно, визначаючи найбільш пріоритетними такі як: з'ясувати поняття та сутність колабораційної діяльності як протиправного явища; встановити способи підготовки, вчинення та приховання колабораційної діяльності; схарактеризувати осіб, які вчиняють колабораційну діяльність; висвітлити зміст інших елементів криміналістичної характеристики колабораційної діяльності; дослідити етап виявлення та початковий етап досудового розслідування колабораційної діяльності; виокремити типові слідчі ситуації, слідчі версії та сформулювати програми дій слідчого на початковому етапі досудового розслідування колабораційної діяльності; визначити особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами й іншими суб'єктами на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності; з'ясувати особливості організації і тактики допиту, огляду, освідування, слідчого експерименту та пред'явлення для впізнання з метою збирання доказів за фактом учинення злочинів, передбачених ст. 111-1 КК України; розглянути можливості використання спеціальних знань під час розслідування цих злочинів на початковому етапі.

Під час дослідження пропонується застосувати широкий методологічний інструментарій, що включає в себе загальнонаукові та спеціально-наукові методи: формальної логіки – для детального виконання поставлених завдань (розділи 1–3); опису – для визначення криміналістичних категорій, що характеризують колабораційну діяльність й відповідне кримінальне провадження (підрозділи 1.2–1.4, 3.1, 3.2); історико-правовий – для висвітлення еволюції поглядів учених на криміналістичну характеристику цих суспільно небезпечних діянь і проблеми їх розслідування (розділ 1); порівняльно-правовий – під час аналізу кримінальних процесуальних норм і наукових положень, що стосуються досліджуваної проблематики (підрозділи 1.2, 1.4, 2.2, 2.3, 3.1); догматичний – для тлумачення основних юридичних категорій та

уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2); системно-структурний – у процесі розгляду складових елементів методики досудового розслідування колабораційної діяльності (розділи 1–3); статистичний – для узагальнення статистичних даних про злочини, передбачені ст. 111-1 Кримінального кодексу України, результати їх розслідування, кримінальних проваджень, матеріалів слідчої та судової практики (розділи 1–3).

Тому, наведене вище змістовно відображає логічну взаємопов'язаність завдань дисертаційного дослідження та запропонованої до використання автором методології загалом і окремих методів зокрема, що вможливило напрацювання суттєвих науково-практичних висновків, значна частина яких носить практичний характер.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертантом в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у практичній діяльності, освітньому процесі та науково-дослідній діяльності.

Особистий внесок автора в розвиток відповідно напрямку, в рамках науки кримінального процесу полягає в обґрунтуванні найбільш суттєвих положень відносно окремих елементів методики досудового розслідування колабораційної діяльності, як одного з найбільш небезпечних протиправних, кримінально караних діянь. У свою чергу, результати дисертаційного дослідження можуть бути використані: для створення теоретико-методологічної бази удосконалення окремих елементів методики досудового розслідування колабораційної діяльності; у законодавчій діяльності, шляхом імплементації положень дисертаційного дослідження до Законів України та надання пропозицій до проектів Законів України у сфері протидії та запобігання колабораційній діяльності; у науково-дослідній діяльності – для розширення меж теоретичного осмислення питань забезпечення здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності; у навчальному процесі – під час планування навчального процесу, можливої розробки спеціальних курсів, написання підручників, навчальних посібників, практикумів, оглядів

статистики, різноманітних енциклопедичних видань та інших друкованих навчальних публікацій з питань методики досудового розслідування колабораційної діяльності; у практичній діяльності – для підвищення ефективності здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження І.А. Скічко на тему «Доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності» має чітку структуру, визначену вимогами Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, № 44.

Дисертаційна робота І.А. Скічко складається з анотації, змісту, вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. В **анотації** викладено загальну характеристику дисертаційного дослідження, тезисно описано основні науково-практичні та теоретичні положення, що містяться в дисертаційному дослідженні. Анотація викладена українською та англійською мовами. У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження та поставлено наукові завдання. Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи та методологію наукового дослідження з зазначенням підрозділів, в яких автор їх використовував.

Перший розділ «Основи методики доказування колабораційної діяльності» містить чотири підрозділи: 1.1. Поняття та сутність колабораційної діяльності; 1.2. Способи вчинення кримінального правопорушення, що передбачає відповідальність за колабораційну діяльність; 1.3. Характеристика осіб, які здійснюють колабораційну діяльність; 1.4. Інші елементи криміналістичної характеристики колабораційної діяльності.

У даному розділі автором проаналізовано поняття і сутність і зміст колабораційної діяльності, котра є протиправним кримінально-караним

діянням, відповідно до Кримінального кодексу України та особливо небезпечна в період широкомасштабної збройної агресії росії проти України та в контексті дії правового режиму воєнного стану. Доводиться позиція про те що колабораціонізм є тим видом протиправної поведінки особи що полягає в сприянні Збройній агресії проти України що може втілюватись в декількох формах (публічне заперечення, публічні заклики, сприяння). Водночас враховуючи валіфікаційну поліваріативність питання однозначного висвітлення змісту та сутності колабораційного діяння як кримінально-караного є досить об'ємним науковим завданням.

Доводиться позиція про те, що колабораційна діяльність, як вид кримінального правопорушення є самостійним складом, що має низку відмінностей від інших, передбачених відповідним розділом Кримінального кодексу України, й не може бути ототожнений із ними.

Щодо надання характеристики особі-колабораціоністу автором доводиться позиція про те, що соціально-правові особливості поведінки такої особи є надзвичайно важливими під час здійснення кваліфікації даного кримінального правопорушення. Особливості подальшого здійснення досудового розслідування даного виду та соціально-правовий аспект життєдіяльності особи правопорушника доктринально впливають на хід здійснення досудового розслідування та його результати. Так, слід уважати, що особою-колабораціоністом можна вважати громадянина України, віком до 70 років, що має спроможність вбирати й продукувати певного роду та контексту інформацію, що за своєю сутністю та змістом суперечить основам державного ладу України, її територіальної цілісності. Також, у залежності від форми вчинення колабораційної діяльності, дана особа може бути посадовою, тобто виконувати певні функції держави.

Другий розділ «Організація розслідування колабораційної діяльності» містить три підрозділи: 2.1. Виявлення та початковий етап досудового розслідування колабораційної діяльності; 2.2. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами під час розслідування

колабораційної діяльності; 2.3. Типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності.

Так, у розділі до дисертаційного дослідження авторкою надається змістовна та структурована характеристика, щодо початкового етапу здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності, а також її виявлення. Крім цього, надається визначення сутності і змісту поняття взаємодія досудовому розслідуванні колабораційної діяльності та виокремлюється конкретний перелік суб'єктів, з якими взаємодіє слідчий з метою забезпечення ефективного і неупередженого досудового розслідування для притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Крім цього розтлумачено зміст і сутність ситуаційного підходу до програмування дій слідчого враховуючи типовість (нетиповість) ознак вчинення відповідного кримінального правопорушення.

Взаємодія в досудовому розслідуванні колабораційної діяльності є надзвичайно важливим фактором з огляду на те, що хоч вона має публічний прояв проте, як правило, особи, що вчиняють ці діяння надійно убезпечують себе від кримінального переслідування з боку держави, а саме тому задіяння специфічних оперативних підрозділів, що володіють спеціальними знаннями та навичками є необхідною умовою успішності здійснення досудового розслідування повно і неупереджено, а також забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності осіб-правопорушників.

Зміст і сутність програмування дій слідчого на основі узагальнених рис і ознак типових слідчих ситуацій полягає в можливості ефективізації процесів здійснення досудового розслідування на основі діючої слідчої і судової практики з уникненням тих прорахунків і прогалин, що вже були допущені відповідними суб'єктами в інших кримінальних провадженнях. Крім цього, необхідно звернути увагу на те, що можливість використання досвіду здійснення досудового розслідування суміжних з колабораційною діяльністю кримінальних правопорушень (як то державна зрада, шпигунство тощо) також

має бути використана під час формування засад криміналістичної методики доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності.

Третій розділ «Проведення слідчих (розшукових) дій під час доказування колабораційної діяльності» містить два підрозділи: 3.1. Тактика та загальні підстави проведення допиту, огляду, освідчування та пред'явлення для впізнання як основних слідчих (розшукових) дій під час розслідування колабораційної діяльності; 3.2. Особливості призначення окремих видів судових експертиз у розслідуванні колабораційної діяльності.

У підрозділі досліджено криміналістичні основи використання спеціальних знань в досудовому розслідуванні колабораційної діяльності. Визначено засади механізму здійснення відповідного досудового розслідування, окреслено зміст і сутність використання спеціальних знань загалом, а також уточнено, чим саме відповідні спеціальні знання можуть бути корисними для конкретного досудового розслідування.

Авторкою доводиться позиція про те, що слідчо-розшуковий інструментарій має бути обраний відповідним суб'єктом здійснення досудового розслідування з урахуванням тяжкості вчиненого колабораційного діяння, оскільки кожна частина відповідної статті Кримінального кодексу України характеризується різною тяжкістю (суспільної небезпечністю), а відповідно не всі слідчі (розшукові) дії можуть бути застосовані в досудовому розслідуванні різних складів цього кримінального правопорушення.

Водночас акцентується увага на тому, що найбільш розповсюдженими слідчими (розшуковими) діями на початковому етапі здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності є огляд, як за умови місцезнаходження особи на непідконтрольній так і на контрольованій території України (різниця процесу проведення цього огляду буде полягати в проведенні огляду веб-сторінки чи об'єктів матеріального світу, що свідчать про вчинення особою колабораційної діяльності, якщо така особа знаходиться на неконтрольованій території, а також проведення класичного огляду (у тому числі огляду місця події) у разі місцезнаходження особи на контрольованій території України.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Належить підкреслити, що автором дисертаційного дослідження в змісті праці висвітлюється низка науково-теоретичних і практично орієнтованих положень, реалізація яких, на його думку, суттєво оптимізувала б відповідний інститут, проте враховуючи фундаментальність та комплексність відповідного об'єкта і предмета, дисертація не позбавлена окремих дискусійних питань, до кола яких на мою думку слід віднести наступні:

1. За змістом наукової новизни здобувач вказує про удосконалення криміналістичних підходів до застосування концепту всебічної взаємодії в досудовому розслідуванні колабораційної діяльності, що полягає в налагодженні ефективної співпраці між слідчим, оперативними підрозділами, що отримують доручення на проведення слідчих (розшукових) дій, спеціалістами-криміналістами та судовими експертами, що проводять експертизи та відбирають необхідні зразки для їх проведення, а також слідчим суддею та, за наявності, захисником. Водночас, на мою думку, використання статистичної, практичної та іншої емпіричної бази суттєво посилила б позицію щодо важливості розроблення нових форм взаємодії, обґрунтування вже існуючих та виведення з законодавчого (нормативно-правового обігу) неефективних або частково неприпустимих у досудовому розслідуванні, оскільки судова практика досить жорстко вносить корективи як у досудове розслідування так і судовий розгляд.

2. Характеризуючи практичне значення отриманих результатів дисертант зазначає, що основні та точкові результати дисертаційного дослідження, загальні пропозиції до законотворчої діяльності, а також до проектування організаційно-розпорядчих відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів може бути використано у законодавчій діяльності, шляхом імплементації положень дисертаційного дослідження до Законів України та надання пропозицій до проектів Законів України у сфері протидії та запобіганню колабораційній діяльності. На мою думку, дисертанту, під час публічного захисту, слід деталізувати власний внесок у розробку законопроектів і

теоретико-практичних і методичних матеріалів, що були використані під час законопроектної роботи.

3. Авторка стверджує, що за її авторства дістало подальший розвиток криміналістичне уявлення про обстановку вчинення кримінального правопорушення колабораційної діяльності, що характеризується багатоманітністю форми способів його дослідження з точки зору як науки криміналістики так і положень Кримінального процесуального кодексу України, оскільки за різних обставин зміст і сутність цього криміналістичного поняття може наповнюватися різними структурними елементами, що в кінцевому результаті впливає на необхідність обрання слідчим певного типового інструментарію. При цьому, не уточнюється, які саме обставини й у чому їх зміст, що впливає на кваліфікацію того чи іншого діяння як колабораційної діяльності й як це впливає на алгоритм досудового розслідування цього правопорушення.

Водночас, дискусійність та неоднозначність указаних елементів дисертаційного дослідження, на мою думку зумовлена також складністю здійснення аналізу значної кількості наукових джерел, високою актуальністю предмета і об'єкта дисертаційного дослідження та динамічними змінами вітчизняного законодавства, тому в цілому, останні на позитивну оцінку роботи не впливають.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць І.А. Скічко фактів порушення академічної доброчесності (плагіату чи фальсифікації) не виявлено.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація на тему «Доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Скічко Ірина Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –
завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

 Олена ТАРАН

